

4. CİHAT

Dinimizde en önemli ibadetlerden biri de cihattır. **Cihat**, kelime kökü itibarıyla söz ve fille bütün kuvvetini harcayarak çalışmak, yorulmak, gayret göstermek demektir. Savaş da dahil olmak üzere Allah'ın (c.c.) adını yüceltmek için yapılan bütün davranışlar bu kavrama dahildir. İslam alimleri cihatın genel anlamına vurgu yaptıklarında Müslümanlar üzerine farz bir ibadet olduğunu belirtmişlerdir. Savaş anlamında kullanıldığında ise cihatın normal zamanlarda farz-ı kifaye, umumi seferberlik durumlarında ise tüm Müslümanların yerine getirmesi gereken farz-ı ayn bir ibadet olduğu konusunda fikir birliği içindedirler.

Terim olarak kullanıldığında cihatın birbiriyle alakalı geniş bir anlam çerçevesi vardır. İyiliğin yerleşmesi ve kötülüğün ortadan kalkması için maddi ve manevi tüm imkânları kullanarak çaba sarf etmek anlamına geldiği gibi düşmanlara karşı vatani savunmak amacıyla silahlı mücadele vermek anlamı da vardır. Öte yandan insanın her türlü kötülüğe ve şeytana karşı verdiği mücadele ve içindeki çirkin tutkuları yenme çabası da cihat kapsamında değerlendirilir. Tüm bu anlamları göz önünde tutulduğunda cihatın sadece savaş olmadığı, aynı zamanda nefisle ve şeytanla mücadele; İslam'ın güzelliklerini tüm insanlara tebliğ ve davetle ulaştırma; emr-i bil maruf ve nehyi anil münker mücadelesi vererek iyilikleri yaygınlaştırma ve kötülükleri engelleme gibi anlam zenginliklerine sahip olduğu görülür. Cihat eden kimseye mücahit denir. Bu kökten gelen mücahede kavramı da özellikle tasavvuf literatürümüzde kişinin Allah'a (c.c.) kulluk eden güzel bir insan olabilmek yolunda nefsinin bencil tutkularına, şeytana ve tüm kötülüklerle karşı mücadele vermesi anlamında kullanılır. Bir hadiste Peygamber Efendimiz (s.a.v.) mücahiti şöyle tanımlamıştır: "... Mücahit, Allah'a itaat yolunda nefsi ile cihat edendir." ²⁴

BİLGİ KUTUSU

CİHAT

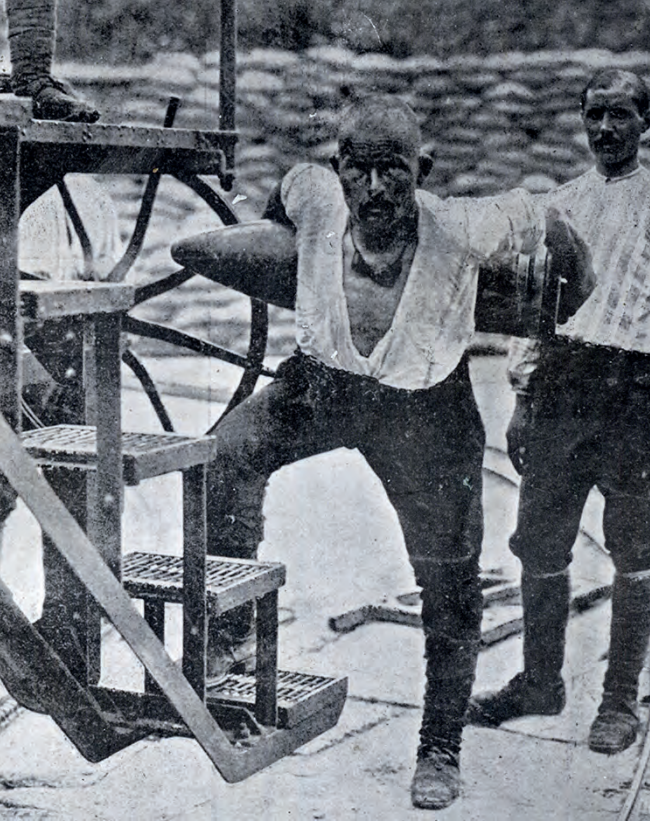
Dinî emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına öğretmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, İslâm'ı tebliğ etmek, nefse ve dış düşmanlara karşı mücadele vermek.

Cihat; hayatın gayesi olarak Allah'a (c.c.) kulluk etmekten, Allah (c.c.) ve Resulü'nün (s.a.v.) koyduğu ölçülerin fert ve toplum hayatına uygulanmasına çalışmaya, İslam'ı gayrimüslimlere tebliğe, İslam ülkesini ve Müslümanları her türlü tehlike ve saldırılara karşı savunma ve bu konuda gerektiğinde savaşılmaya kadar kapsamlı bir anlam taşımakta; kalp, dil, el ve silah gibi beşerî aksiyonun ortaya konulduğu her vasıta ile yapılabilmektedir.

Cihat; Müslümanın Allah'a (c.c.) kulluk ve onun rızasını temin için İslam esaslarını öğrenme, öğretme, ferdî ve içtimaî planda yaşama, yaşanmasına çalışma, İslam'ı tebliğ ve bu hususlarda içte ve dışta karşılaşacağı engelleri aşma konusunda içinde bulunması gereken şuurlu ve sürekli gayret ve aksiyon halini ifade eder.

(bk. Ahmet Özel, Cihat, TDV İslam Ansiklopedisi, C 7, s. 527-531.)

24 Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 22; Tirmizî, Fezailü'l-Cihat, 2.

Görsel 4. 13. Şanlı tarihimiz, kanının son damlasına kadar vatanını savunarak cihat eden kahramanlarla doludur. (Çanak-kale savaşında 257 kiloluk top mermisini tek başına topa yerleştirip ateşleyen ve İngiliz savaş gemisini batıran Seyit Onbaşı)

Kur'an-ı Kerim'de birçok yerde geçen ve olumlu anlamda kullanılan cihat kavramını sadece savaş anlamına gelen kıtal ve harp kelimelerine indirgemek doğru değildir. Kur'an-ı Kerim'de, iki grup arasında meydana gelen silahlı çatışma anlamındaki savaş karşılığında harp ve kıtal kelimeleri kullanılmıştır.²⁵ Kur'an-ı Kerim'deki bütün cihat ayetleri kıtal ve harp anlamına gelmez. Savaşmak manasında kullanılan cihat; **"Kendilerine savaş açılan Müslümanlara, zulme uğramaları sebebiyle savaş için izin verildi. Şüphesiz ki Allah'ın onlara yardım etmeye gücü yeter."**²⁶ ve **"Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın. Ancak aşırı gitmeyin. Çünkü Allah aşırı gidenleri sevmez."**²⁷ ayetleriyle birlikte söz konusu edilmiştir. Nitekim Medine'de hicret sonrasında müşriklerle savaşmaya izin veren bu ayetlerden önce Mekke'de nazil olan bazı ayetlerde de cihat kelimesi geçmekte ve bu ayetlerde cihat, savaş anlamında kullanılmamaktadır. **"Bizim uğrumuzda cihat edenler var ya, biz onları mutlaka yollarımıza iletacağız."**

Şüphesiz Allah, mutlaka iyilik yapanlarla beraberdir."²⁸ ayetinde cihat etmek; Allah (c.c.) için çabalamak, gayret göstermek anlamındadır. **"O halde, kâfirlere boyun eğme ve bununla (Kur'an ile) onlara karşı olanca gücünle mücadele et!"**²⁹ ayetinde de cihat, vahyi tebliğ etmek ve emri-bi'l maruf nehy-i ani'l münker yapmak anlamına gelmektedir.

Günümüzde cihat kavramı özellikle İslam karşıtları tarafından kötü örneklerle özdeşleştirilerek uzak durulması gereken bir şeymiş gibi gündeme getirilmekte ve Müslümanlar bu kavram üzerinden olumsuzluklarla anılmak istenmektedir. Oysa Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamber Efendimizin (s.a.v.) hadislerinde cihat edenler övülmekte, Allah (c.c.) yolunda canlarıyla ve mallarıyla cihat edenler cennetle müjdelenmektedir. Bir ayet-i kerimede **"(Şunu bilin ki) Gerçek müminler, yalnızca, Allah'a ve Resulüne iman edenler ve (bu konuda) bütün şüphelerden uzak duranlar; Allah yolunda bütün malları ve canları ile cihat edenlerdir. İşte onlar imanlarında sadık olanlardır."**³⁰ buyrulurken Allah (c.c.) yolunda cihat etmek, gerçek müminlerin özellikleri

²⁵ bk. Mâide suresi, 64. ayet; Enfâl suresi, 57. ayet; Muhammed suresi, 4. ayet; Bakara suresi, 190-191, 193. ayetler; Nisâ suresi, 74-76. ayetler; Tevbe suresi, 12-13. ayetler.

²⁶ Hac suresi, 39. ayet.

²⁷ Bakara suresi, 190. ayet.

²⁸ Ankebût suresi, 69. ayet.

²⁹ Furkan suresi, 52. ayet.

³⁰ Hucurât suresi, 15. ayet.

arasında sayılmaktadır. Peygamber Efendimiz de (s.a.v.) şu hadisinde cihatı amellerin en üstünleri arasında zikretmektedir: “Ebû Zer (r.a.) anlatıyor: “Hz. Peygamber’e (s.a.v.) ‘Hangi amel daha faziletlidir?’ diye sordum. ‘Allah’a inanmak ve O’nun yolunda cihat etmek.’ buyurdu.”³¹ Hz. Peygamber (s.a.v.) cihata o kadar önem vermiştir ki cihattan kaçınmayı mümin olmakla bağdaştırmamış ve “Allah yolunda savaşmadan yahut da bunu (en azından) gönlünden geçirmeden ölen kimse bir çeşit münafıklık üzere ölü.”³² buyurarak müminleri cihata teşvik etmiştir. Bir diğer hadisinde ise Peygamber Efendimiz (s.a.v.) cihatla ilgili olarak şöyle buyurmuştur: “Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin, Allah’tan âfiyet (esenlik ve barış) dileyin. Fakat düşmanla karşılaşınca da sabredin ve bilin ki cennet kılıçların gölgesi altındadır.”³³

Görsel 4. 14. Vatan, bu topraklar için cihat eden ve bu uğurda canını verenlere minnettardır. (15 Temmuz darbe girişiminde vatan hainlerine karşı savaşırken şehid olan Ömer Halisdemir)

Cihatla birlikte değerlendirilmesi gereken davet, tebliğ, emr-i bil maruf ve nehy-i anil münker gibi kavramlar da vardır. Bu kavramların geçtiği ayet ve hadislerde Müslümanlara yüklenen vazifeler de dinimizde cihat ibadeti gibi birer ibadet kabul edilmiş ve cihat kapsamında değerlendirilmiştir.

Tebliğ; sözlükte ulaştırmak, duyurmak, açıklamak anlamlarına gelir. Terim olarak ise peygamberlerin Allah’ın (c.c.) kendilerine indirmiş olduğu vahyi insanlara eksiksiz olarak bildirmesidir. Açıklanması gereken dinî bir hükmü, yerine göre örnekler vererek, yerine göre nasihat ederek sözlü ve yazılı bir biçimde eksiksiz olarak anlatmak, etkileyici bir dille insanlara duyurmak da tebliğ kapsamındadır.

Bütün peygamberler gönderildikleri toplumlara Allah’ın (c.c.) dinini tebliğ etmişler, onları bir yandan iyiliklere teşvik ederken bir yandan da kötülöklere karşı uyarılmışlardır.³⁴ Peygamberler aynı zamanda beşîr (müjdeleyici) ve nezîr (uyarıcı) olarak görevlendirilmişlerdir.³⁵ Tebliğ, peygamberlerin ve onların yolunu devam ettiren Müslümanların öncelikli vazifesi olmuştur.

Davet; sözlükte çağırarak, seslenmek, adlandırmak, dua etmek, ziyafete çağırarak gibi anlamlara gelir. İslam dinini yaymak ve Müslümanları dinî görevlerini yerine getirmeye çağırarak anlamına gelen bir terimdir. Özellikle İslam’a ve İslam esaslarının uygulanmasına çağrı anlamında çoğunlukla tebliğ kelimesiyle birlikte kullanılır.

31 Buhârî, İtk, 2.

32 Müslim, İmâre, 158.

33 Buhârî, Cihat, 112, 156; Müslim, Cihat, 19-20.

34 bk. Nahl suresi, 36. ayet; Arâf suresi, 62 ve 68. ayetler; Ahzâb suresi, 39. ayet.

35 bk. Bakara suresi, 119. ayet; Ahzâb suresi, 45. ayet.

NOT EDELİM

KUR'AN-I KERİM'DE DAVET

- “İslam'a çağrı” (Saff suresi, 7. ayet.),
 “İmana çağrı” (Hadîd suresi, 8. ayet.),
 “Allah yoluna çağrı” (Nahl suresi, 125. ayet.),
 “Allah'ın kitabına çağrı” (Âl-i İmrân suresi, 23. ayet.),
 “Hakka çağrı” (Ra'd suresi, 14. ayet.),
 “Hayra çağrı” (Âl-i İmrân suresi, 104. ayet.),
 “Kurtuluşa çağrı” (Mü'min suresi, 41. ayet.),
 “Hayat kaynağına çağrı” (Enfâl suresi, 24. ayet.),
 “Esenliğe çağrı” (Muhammed suresi, 35. ayet.)

Bu ayetler davetin İslami inanç ve değerlerin kabul edilip uygulanmasını sağlamayı hedef alan bir faaliyet olduğunu ve dolayısıyla hem gayrimüslimlere hem de Müslümanlara yönelik olabileceğini göstermektedir.

(bk. Mustafa Çağrırcı, Davet, TDV İslam Ansiklopedisi, C 9, s. 16-19.)

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), peygamberlik görevinin bir gereği olarak insanları Allah'a (c.c.) çağırması,³⁶ tüm insanları Allah'ın (c.c.) dinine davet etmiş³⁷ ve Allah'ın (c.c.) kendisine bildirdiği vahyi insanlara tebliğ etmiştir.³⁸

Müslümanlığın yayılması ve ilkelerinin uygulanması, davet ve tebliğ faaliyetlerine bağlı olduğundan tebliğ ve davet, Müslümanların kaçınılmaz görevlerinden biri sayılmıştır. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de **“Sizden, hayra çağırın, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır.”**³⁹ buyrulurken tebliğ, davet, emr-i bil maruf ve nehy-i anil münker vazifeleri Müslümanlara bir sorumluluk olarak yüklenmiştir.

Emr-i bil maruf ve nehy-i anil münker; sözlükte iyiliği, hayrı tavsiye etmek, kötülüğü ve çirkin olanı yasaklamak demektir. Terim olarak dine göre yapılması gereken işleri emir ve teşvik, yapılmaması gereken işleri de yasaklamak ve engellemeye gayret etmektir. Kötü söz, fiil ve ahlaka karşı tavır alıp hayatın her alanında dinin ve aklın emretmiş olduğu hayır ve güzellikler yerleşinceye kadar insanların yapmış oldukları her türlü gayret ve çalışma emr-i bil maruf ve nehy-i anil münker kapsamındadır.

Kur'an-ı Kerim'de **“Mümin erkekler ve kadınlar birbirlerinin velisidirler. Onlar emr-i bil-maruf nehy-i anil-münker (görevini) hakkıyla yerine getirirler, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah'a ve Peygamberine itaat ederler. Allah onlara rahmet edecektir. Allah her zaman en üstündür, hüküm ve hikmet sahibidir.”**⁴⁰ buyrulurken iyiliği emretmek ve kötülükten men etmek müminlerin özellikleri arasında sayılmıştır. Peygamber Efendimiz de (s.a.v.) bu

36 bk. Ahzâb suresi, 46. ayet.

37 bk. A'râf suresi, 158. ayet.

38 bk. Âl-i İmrân suresi, 20. ayet; Nahl suresi, 82. ayet.

39 Âl-i İmrân suresi, 104. ayet.

40 Tevbe suresi, 71. ayet.

konuda “Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze saygı göstermeyen ve iyiliği emredip kötülükten sakındırmayan bizden değildir.”⁴¹ buyurmuştur. Bir diğer hadisinde ise “Bu canı bu tende tutan Allah’a yemin ederim ki ya iyiliği emredip/teşvik edip kötülükten sakındırırsınız/uzaklaştırırsınız ya da Allah size bir ceza gönderir de O’na dua edersiniz ama O, duanıza karşılık vermez.”⁴² buyurarak emri bil maruf ve nehy-i anil münker sorumluluğunun önemine dikkat çekmiştir.

NOT EDELİM

“Allah yolunda öldürülenlere “ölüler” demeyin. Hayır, onlar diridirler. Ancak siz bunu bilemezsiniz.”

(Bakara suresi, 154. ayet.)

Cihat ibadetini ecdadımız öncelikle Allah (c.c.) rızası için, Allah (c.c.) yolunda (fî sebilillah) ve “İ’lâ-yı kelimetullah” ülküsü çerçevesinde âdeta bir yaşam tarzı haline getirmiş ve Allah’ın (c.c.) adını yüceltme davasını kendisine bir vazife edinmiştir. Şهادeti en yüce mertebelerden birisi olarak gören atalarımız, Allah (c.c.) yolunda cihata çıktığında “Ölürsem şehidim, kalırsam gazi” diyerek gerektiğinde canını feda etmekten hiçbir zaman geri durmamıştır.

Cihat ibadeti, hak ile batıl mücadelesi kıyamete kadar süreceği için her zaman var olması gereken bir ibadettir.⁴³ Günümüzde de Müslümanlar başta kendi vatanlarını savunmak amacıyla yeri geldiğinde savaşı da göze alarak Allah (c.c.) yolunda gayret göstermekle mükelleftirler. Vatanını, dinini, bayrağını, kutsal değerlerini savunmak bir Müslümanın asla vazgeçemeyeceği görevlerindedir. İşte cihat ibadeti, Müslümanın şهادeti de düşünerek Allah (c.c.) yolunda canıyla, malıyla, bilgisiyle ve Allah’ın (c.c.) kendisine bahşettiği her türlü yeteneğiyle yerine getirmesi gereken ibadetlerdendir.

BİLGİ KUTUSU

İ’LÂ-YI KELİMETULLAH: Allah (c.c.) kelimesini yüceltme. Allah’ın (c.c.) dininin ve tevhid inancının yüceltilip yaygınlaştırılması yolunda gösterilen her türlü gayret ve faaliyet. Müslümanın Allah’a (c.c.) kulluk ve O’nun rızasını elde etmek için İslam dininin prensiplerini öğrenmesi, öğretmesi.

ŞEHİD: Şahit olan, tanıklık eden, kesin bir haberi veren, bilen, hazır olan. Allah’ın (c.c.) dininin tüm insanlığa ulaştırılması ve bu esnada ortaya çıkan engelleri kaldırırken Allah (c.c.) yolunda ölen veya öldürülen Müslüman. Allah (c.c.) yolunda veya Allah’ın (c.c.) kutsal kabul ettiği din, vatan, namus, mal ve can güvenliği için cihat ederken öldürülen mümin.

GAZİ: Mücahit, gazâ yapan, savaşa katılan. İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla savaşa gidip büyük yararlılıklar gösteren ve sağ olarak dönen kişi, mücahit. Savaşta başarı kazanan kumandanlara ve hükümdarlara verilen şeref unvanı.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 165, 338, 106.)

41 Tirmizî, Birr, 15.

42 Tirmizî, Fiten, 9.

43 bk. Ebu Dâvûd, Cihat, 33.